

ELSŐ RÉSZ

I.

A szeretőjétől jött és a római katolikus templomba igyekezett. Két volt apáca a lakószomszédja, tőlük vitt üzenetet. A hölgyek Angliába leveleznek. Az onnan érkező közléseket magyarra, a választ angolra a pap fordítja, ő pedig hozza-viszi és postázza szívességből, mert a volt novíciák már képtelenek ügyeik intézésére.

Úgy tervezte, hogy keresztülvág a főtéren, ami nagy négyzet zöld fűvel, buja bokrokkal, fiatal fákkal. A déli oldalon magasodik a város fölé, mint a középkorban az erődök, a megyei pártbizottság új épületének szürke tömbje, szemben vele az északi félen a „pápista” templom kettős tornya figyelmeztet az égiekre. Középpütt, háttal a templomnak, a járókelők közül fejjel kimagasodva áll Lenin bronzszobra.

Haladtában észrevette, hogy a bronz alakot egy feketébe öltözött parasztember bámulja. Nézi jobbról, nézi balról, azután végigméri. Ekkor ijedten hátralep, tekintet ide-oda. mintha segítséget keresne. Közben ő is közelébe ért, és meglátta, hogy egy sapka van a szobor lábához téve, a sapkában pedig krajcárok.

– Lenin koldussá lett, kéreget! – fogta fel a látvány jelentését. Azonnal odalépett a talpkőhöz, mintha testével védeni akarná a szobrot és óvni embertársait a botránkozástól.

– Kik tehetnék? – kérdezte elfúló hangon.

– Hát azt más csak ű tudná megmondani! – bökött a paraszt a szoborra és megkönnyebbülve hirtelen továbbment.

Ő pedig magára maradván állt, káromkodott és találgatta, mit tegyen? Hajítsa a sapkát a bokrok közé? Hívja a rendőrséget? Szóljon a pártbizottság portásának, hogy tegyenek valamit?

Az utóbbit akarta, csakhogy amikor megfordult, egy kopasz suhanc állt előtte és rányújtotta a nyelvét. Fogcsikorgatva emelte az öklét, hogy lesújtson rá..

... A repülésből hirtelen futás lett. Tar husángosban járt, hüvelyknyi vesszők verték a mellét és hallotta a rácsapódó vesszők suhogását. A melle már elállta a fájdalmat, de most az arcát féltette.

Lassított, azután lépésre váltott. A futást nem győzte levegővel. Egy üres pusztán haladt. Alacsony, oldalra fordult lombú fák, töppedt és kúszó bokrok tarkázták. Mintha Jákob sátorozott volna itt valaha, miközben barmai távoli legelők fűvét harapdálták.

Elöl, elég távol, pálmafák, azokon túl havas hegycsúcsok magasodtak törpe ligetek fölött. A sudár, ág nélküli fák úgy sorjáztak, mintha vízparton vagy út mentén állnának. Törzsük inogni látszott a meleg, napsugarakkal át- meg átszótt fűszeres párolgásban és lombjuk alatt dús gyümölcstögyeket himbáltak.

Minden buja és pozsga volt, szemet gyönyörködtető zöld. Látszott: ezen a vidéken soha nem perzsel trópusi nap, nem tikkaszt szárazság. Ezerfajta madárfüttty, sikongás, krúgás, szárnycsapkodás, csaholás, bőgés és bűgő morgás, sokféle állathang árulkodott arról, hogy iránynélküli lét oktalan örömeiben tenyészik minden. A növényi és állati élet megfogyhatatlan folyama nem ismer évszakokat, időt, kort, vagy változást, csak szakadatlan fajzást. Itt minden önmagáért és hiábavaló túlsággal él. Ez a haszontalan bőség elszomorította egy pillanatra.

Megnőtt kedvvel indult tovább. Könnyen átjutott a füves, bokros pusztán, majd lépcsőszerű köveken leereszkedett egy folyómederbe. Ott még kövérebb volt a növényzet és párásabb a levegő. Előlről patakzajt hallott, a páhogó meleg szél hozta. Nemsokára el is érte a vizet: áttetsző erecske bukdácsolt kőről kőre. Annyika volt csak, hogy átléphette. Aztán felkapaszkodott a meredek parton, keresztültört a medret szegélyező bokrokon. Meghökken, sima döngölt út volt előtte.

Találomra balra, a hegyek felé indult. Kényelmes járással haladt, mert az út rugalmasan hajladozva segítette lépéseit. Az út szalagja előtte és mögötte ívesen jobbra fordult, aztán a távolban bebújt a fák közé. Odább keresztelte egy szélesebb út, sugárszerűen vitt egy még láthatatlan középpont felé.

Fontolgtatás nélkül rátért. Nyolcvan-száz lépés után kezdtek ritkulni a fák, fogytak a bokrok, majd előtűnt egy füves tisztás. A közepén fehérfalú épület szikrázott szemrontón az erős napsütésben. Alakja fekvő tojásra hasonlított. Közel hozzá és

tőle távolabb kékhátú tavacsok, nyírt sövények, színes díszbokrok és kisebb–nagyobb virágpárnák fürödtek a meleg, szándéktalan csendben. Szunyókáltak azok az utak is, amelyeknek egyikén odáig elért. A négy égtáj zajos messziségeiből az erdők lombalagútján átbújva jöttek az épület alá, és négy egyforma nagyságú cikke osztották a kör alakú zöld tisztást...

MÁSODIK RÉSZ

... Sorolhatta volna tovább a viselt dolgait, hiszen hallgatták figyelemmel, de megállt, rétovázott: mondja, ne mondja? Lucifert nem kérdezheti, mert ott ül az Örökkévaló balján és annyira el van foglalva, hogy nem tudja, védencének szüksége lenne a tanácsára. Mit tegyen? Mondja el, mi történt az után, hogy a cigány nők elmentek?

Végül úgy döntött, jobb lesz, ha „elfelejtkezik” arról az eseményről, mert nem szentek fülének való.

Máskülönben a dolog így történt...

Bodorról beszélgetve egy útkereszteződéshez értek. Jobbról a vasútállomásról bejáró torkollik ott a bogáti nagy útba. Vele szemben pedig egy szűk köz óvakodik fel a kertek aljáról. Azon hordják lazsnakkal, kötéllel háton a ház körüli jószágnak a nyári takarmányt a külső szérűskertekből. Erről nevezik is Lazsnakos köznek vagy egyszerűen Lazsnakosnak. Nagyobb ház csak egy van benne, a Varga Zsigmondé, lenn az alsó végén. Van elszórtan tizenöt más is, de azok most épülgetnek, nincsenek bevakolva, háromnak takaratlanok a szarufái, a többin is időleges a tetőt borzaszalma, csutka ízek, felemás cserép bújtatja eső elől a vert- és vályogfalakat.

– Itt szerettem volna én is fiszket rakni, de hogy ránk maradt az apósom háza, hát... – kezdte volna Bodor a maga történetét, de elakadt, mert a vasúti bejáróról egy csoport éneklő ember fordult a nagy útra. – Nízzed csak! – mutatott oda.

Búcsúsok kaptattak a sárrázón három templomi zászló alatt. Elöl nyeles kereszttel egy fiúcska, azután fehér karingben a pap, mellette énekeskönyvvel a kántor, mindjárt mögöttük ünneplőbe öltözött férfiak csíkos tarisznyával és hátrább a hívek százan, százhuszan énekelve: „Anyánk, viselj gondot reánk, – küldj szívünkbe vigasztalást!” Többnyire idős, megfáradt emberek, virágja múlt asszonyok és rajcsúrozó gyerekek...

Nem mentek beljebb, hanem megálltak az előkert fái közt a kerítésnél egy jegenyefa tövében.

Ez idő alatt Lazsnakoson is felérkezett az úthoz egy csapat ember nagy ricsajjal. Elöl egy tömzsi, nagyfejű férfi törtetett laffogó gumicsizmában. Mögötte néhány

lépésnyire testes ősz ember botladozott hátra kötött kézzel, elhasadt ingben, bokánál megcsokrozott fehér gatyában. Az elől csörtetőnek porémadzag volt a kezében, aminek a végét az ősz ember meztelen nemi szervére volt ráhurkolva. A csapzott, tépett férfi mellett húszéves forma legény haladt szigorkodva, kurtanyelű vasvillával a kezében. Utánuk huszonötén, harmincan férfiak, kíváncsiskodó gyermekek verték a port mezítláb...

... Közben a búcsúsok is felértek a műútra, a községben megszólaltak a harangok. A két csoport éppen az Iványi porta előtt találkozott. Hátrahőköltek mind a két oldalon. A zarándoklók száján elakadt az ének, az asszonyok szemük elé kapták a tenyerüket, a fiatalabbak sikoltoztak.

Szemben velük az élen haladó Nagy Dani torpant meg és suvadt hátra elsőknek, utána az öccse szegte le a fejét nagy veresen. Varga Zsigmond a búcsúsokra meredt: a keresztet emelő fiúra, a papra, majd a hátrább álló asszonyokra. Láta, hogy őt nézik. Szégyenében félrefordította magát, hogy ne lássák a szeméremtestét. Az akkor már dagadt és lila volt, mint a cékla.

Legelőbb a pap tért magához.

– Uram, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekednek szerencsétlen testvérukkal! – kiáltotta, hogy mind a kétfelől hallják, azután a híveihez fordult, mert azok tömör rendje kezdett olvadozni, mint napon a zsír. Az asszonyok óbégattak, nagyították botránkozásukat, a vezető férfiak a pap körül forgolódtak, nem tudták mit tegyenek. A hátsó sorokból is előszivárogtak, hogy lássák, hallják a történeteket. Voltak, akik nevettek a látványon, mások szörnyülködtek, néhányan haragosan rázták az öklüket és felő volt, hogy rárontanak a botránkozatókra. A pap tértül fordult előttük, csitította, nyugtatta a hangoskodókat, míg nem megfordította a nyáját, hogy ne szemléljék a fertelmességét.

– Gyerünk! – rikkanott Nagy Dani és rántott egyet a zsinengen...

HARMADIK RÉSZ

... A kantinba eljárt cérnát, tűt, gombot és más szükségeset vásárolni. Ott ismerkedett meg egy fiatal orosz katonatiszttel, aki azt állította magáról, hogy futárpostával Budapestre repül minden héten. Az után, hogy ezt hallotta, Istenes János nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy a pilóta segítségével hazaszökik. A sokadik találkozáskor megkérdezte a pilótát: Hajlandó lenne-e ösz-szegyűjtött pénzecskéjéért segíteni a szökésben?

– Holnap tíz óraker indulok, ott, az a gépem – matatott rá egy öreg kétszárnyúra. – Szállj be, elviszlek – biztatta.

Másnap tíz óra előtt Istenes János felkapaszkodott az őrizetlenül álló repülőgépre. Nem sokkal utána megjelent a pilóta is és megindította a légsavart. A szállítóterben a kétoldali padot mihamar teleülték az utasok, katonák, tisztek és néhány polgári ruhás ember. Lent egy szerelőruhás férfi már készült félrevonni a kerekcsőket, akkor azonban felugrott még két „utas”. Sietve körülnéztek, a szökni készülő Isteneset kartón fogták, levitték a gépről és minden kérdés, minden szó nélkül a táborparancsnokhoz siettek vele.

– Miért? – kérdezte kurtán a parancsnok. Ismerte a foglyot, mert ahányszor ellenőrző tisztek érkeztek a táborba, mindig Istenes János szolgálta fel nekik az ételt és hordta az italt a parancsnok irodájában felállított asztalra.

– Honvágyam van! – felelte Istenes is kurtán.

– Nekem is van! – mondta a parancsnok, majd ráparancsolt, hogy álljon a falhoz, mert gondolkodik, hogy mit tegyen a szökevényvel.

Istenes állt a falnál, nézte az asztalnál ülő tisztet. Fiatal volt, talán harmincéves sem, csontos képű, fekete ázsiai. Dús szemöldöke alatt fényes szem villogott. Ezt az ember nem látta mérgelődni, mindig mosolygott, de szigorúan intézkedett és rendet tartott a táborban. „Velem vajon mit tesz?“, találgatta, az után arra gondolt, hogy ki árulhatta el. A pilótára nem gyanakodott. „A kantinos lány lehetett!“, ötlött fel benne. Mindig ott nyüzsgött, amikor az ukrán tiszttel beszélgetett. Hallani nem hallhatott a beszédjükből, de gyanút fogott és felhívta rájuk az illetékesek figyelmét.

Egy negyedóra telhetett el a falnál álltában és akkor a táborparancsnok azt mondta:

– Ha én tennék ilyet, agyonlőnének, hát én is ezt teszem veled!

Istenes úgy érezte, hogy a lába alatt mozog a cementpadló, hajladoznak az épület falai, mint szélben a sátorlap, a tiszt fejé fölött függő Sztálin kép pedig nagy gyorsasággal „úszik” a hullámzó falon. Csengett, majd zúgott a füle és egy szó visszhangzik a fejében. Soha! Soha! Soha! Azaz: sohase jut haza.

– És akkor ki fogja felhordani az ételt meg az italt, ha ellenőrzés jön? – kérdezte, amikor az első szédülése elmúlt. „Gyermekes védekezés!”, gondolta mindjárt és szégyellte, hogy okosabb érv nem jutott eszébe.

Egy negyedóra telhetett el a falnál álltában és akkor a táborparancsnok azt mondta:

– Nélkülözhetedennek tartod magad te is?! – és „megnyugtatásul” mindjárt hozzátette: – Ne aggódj, találunk helyetted mást!

– Te túlélted a háborút, hazakerültél... de akkor én...

– Azért vagytok itt, hogy valamit jóvátegyetek a bűneitekből, szabadon rendelkezünk veletek – felelte a tiszt.

– Most akarsz megölni? – kérdezte Istenes.

A tiszt vállintott, és odébb tett maga előtt valamit az asztalon.

– Haj, ha tudnád, hányan fognak még a háború után meghalni, nem szólnál... Takarítani és fertőtleníteni kell még az elmocskolódott jurtat mindenütt. Ez így szokás. Úgyhogy az ítéletem marad! – jelentette ki.

Elővette a pisztolyát és maga elé fektette, aztán lecsatolta karjáról az óráját és lassan odatette a fegyver mellé. – Öt perc múlva agyonlőlek! Addig imádkozz, káromkodj vagy toporzékolj, verd a falba a fejed, cselekedj hited szerint – mondta. – Most pedig fordulj arccal a fal felé! – parancsolta...

NEGYEDIK RÉSZ

... Tüsök másnap reggel a hivatalában kereste fel a főjegyzőt. Csatlós magasra polcolt karral ült az íróasztalánál. Kese haja, fakó szemöldöke és karján a fehér gipsz mulatságosan hatott együtt.

– Na, fehér főnök, hoztam egy kis fájdalomcsillapítót – mondta és az asztalra tett egy üveg konyakot, csak azután vette szemügyre, milyen állapotban van a főjegyző. – Még szerencse, hogy a bal karod sérült, így legalább valamennyit tudsz dolgozni, nem gyűlik rád a munka.

A főjegyző keserűen mosolygott.

– Dolgozhatok! Igen, így a levegőbe könyökölve... Nagy szerencse... ahhoz képest, hogy a nyakam is törhettem volna tényleg szerencse – felelte kedvetlenül, mert nagyobb sajnálkozást várt volna.

– Elestél?

– Én lebuhtam! – szólt rejtélyeskedve.

– Miről?

– Kokas Ferke szomszédom padlásáról – mondta, és maga is nevetett a baján.

– Hát hogy kerültél fel oda? – ámuldozott Tüsök, és asszonyt gyanított a törtétek háttérében.

A főjegyző legyintett.

– Hosszú történet... Bizonyos előttem, hogy bosszú áldozata vagyok, kitervelte és rászedett az a gazember – panasolta...

... – De hogy kerültél, a padlására?

– Úgy, hogy tegnap délután hátul az udvaron raktam a tűzifát boglyába. Ahogy rakom a fát, egyszer csak hallom, hogy nagy a sivalkodás a szomszédban, már szalad is be a kapun a Kokas Ferke nagyobbik lánya és kér, menjek gyorsan, mert az apja felakasztotta magát a padláson. Rohantam, a lábam se érte a földet, szaladok felfelé a létrán, közben lelkileg már készítem magam a hulla látványára. Felértem és láttam, hogy a szomszéd mindjárt az első szarufán lóg. Nem teketóriáztam, hanem mindjárt odahajoltam, hogy levágom a késemmel. Ekkor a szomszéd teste megrándult és

rám kiáltott: Hukk!.. Megvallom, megijedtem és hátraleptem, ki padlásajtón a semmibe, és eltört a bal karom...

Tüsök nem bírta elnyomni a nevetését.

– És mi történt azután? – kérdezte, amikor kicsit összeszedte magát.

– A végén az öngyilkos szomszéd kísért haza, mert nagyon megütöttem magam. Kérte a bocsánatot, szabadkozott, hogy ő nem akart fájdalmat okozni, csupán a feleségét akarta megijeszteni és azért játszott meg az öngyilkosságot. Azt várta, hogy a felesége fogja levágni a kötélről, de nem...

ÖTÖDIK RÉSZ

... – Siettetnünk kell az átalakítást? – kérdezte Tüsök.

– Akkor mi lesz a lenini fokozatossággal, János bátyám? – kérdezte Tati.

– A mai sietség! – felelt kurtán Szemán. – Máskülönbén a történelem arra tanít, hogy a paraszt önként nem mond le a földjéről. Én legalábbis nem tudok rá példát.

A jelenlevők felvonták a szemöldöküket: Ha a paraszt önként soha nem adja a földjét, akkor az átszervezés, hogy lesz lehetséges?

– Elmondok egy történetet – szolt Szemán bohókás mosollyal. – A tréfa szerint egyszer Sztálin, Roosevelt és Churchill közt szóba került az erőszak alkalmazása az államvezetésben. Roosevelt kijelentette: Az erőszak felesleges, hiszen rábeszéléssel mindent el lehet érni! Churchillnak az volt a véleménye, hogy egy kevés értelmes erőszak olykor mégis szükséges. Sztálin azt mondta: Én elvetem az erőszakot! Kinek van igaza, kinek nincs, abban nem tudtak megegyezni. Ekkor Churchill észrevette a lábuknál ülő macskát. „A puding próbája, hogy megeszik: Etesünk a macskával mustárt erőszak alkalmazása nélkül!”, javasolta. Elsőnek Roosevelt kezdte. Egy tányérkán odakínálta a macskának a mustárt. Beszélt, magyarázott, próbálta az állatot meggyőzni, de macska a mustárba még csak bele sem nyalt. Churchill biztatta, kérlelte a macskát és közben enyhén meg–megcsavarta a farkát. A macska karmolt, fúj, de nem evett a mustárból. Reménytelen volt a helyzet. Ekkor Sztálin-ra került a bizonyítás sora. Sztálin azzal kezdte, hogy a papírszalvétával kitörölte a tányérjából a mustárt, azután az állat farka alá kente. „Csinálj, amit akarsz!”, mondta és elengedte az állatot. A macska magasra tartott farokkal odébb ment és élénk nyávogás, morgolódás közben lenyalta a farka alól a csipős mustárt. „No, uraim, látják, megy ez önként és dalolva is!”, mondta Sztálin.

... Elmúlt a szombat, amit az Örökkévaló azért különített el a többi napoktól, hogy maga is megszűnjön minden munkájától, az értelmes lények pedig ezt az időt szenteljék neki és fordítsák lelkük ápolására.

Ez köznapien hangzik ugyan, de a véges emberi ész számára így válik el–gondolhatóvá és valamennyire érthetővé is az, ami a végtelenre vonatkozik. A

szent nap hatására az ember szellemi állapota meggyarapszik, hogy a köznapokon sikeresen munkálkodhassak. Ez azért szükséges, mert erkölcsileg a teremtés nincs bevégezve és az emberé a dicsőségés jog, hogy befejezze: siettesse életével a jó hatalmának győzelmét az univerzumban.

Gábor angyal beszélte ezt el, miközben lefelé haladtak Tüsökkel a csigalépcsőn.

A szentek már bent ültek a homályos tanácsteremben, élvezték a puha délelőtti csendet és a hűvös levegőt, ami úgy áramlott valahonnan, mintha párás barlang mélyéről szellengne elő. Az ablakokon, ajtókon a zsaluk leeresztve függtek, és csak a lécek közt vonalzott át a ragyogatos fény. A terem közepén a fa alatt könnyű de rengés lebegett, ahogy fenn a levelek közt át-átszúrt a nap.

Tüsök óvatosan ült le, hátát mindjárt a szék támlájának vetette, majd föl nézett a kerekülő nyílásra. Az ágak nyiladékán át látta, hogy kint a messzi magasban héja függ a levegőben, aztán „lecsik”. Nyúlra, madárkára? Nem jutott feleletre, a képzelődésből visszarántotta Lucifer.

– Ember, beszélj, hallgatunk! – szólott...